

Justitiedepartementet
Enheten för polisfrågor samt allmän ordning och
säkerhet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över betänkandet Polisens behov av stöd i samband med terrorismbekämpning (SOU 2005:70)

Principiella synpunkter

I utredningen redovisas en utförlig och ambitiös genomgång av i vilken utsträckning Polisen har behov av stöd från det militära försvaret för att bekämpa terroristbrott och annan liknande svår brottslighet och hur detta stöd i så fall närmare bör utformas. Utredningens förslag fokuserar i huvudsak på våldsanvändningen vid en terroristattack och berör därmed i första hand den ”öppna” polisens verksamhet. Av detta skäl begränsas Säkerhetspolisens synpunkter till vissa övergripande frågor och till frågor som rör den tekniska utformningen av de regelverk som har presenterats.

Säkerhetspolisen vill således inledningsvis betona att bekämpning av terrorverksamhet är polisverksamhet och att det är en grundläggande rättsstatlig princip att våld för att bekämpa brott endast skall utövas av Polisen och under det regelverk som gäller för Polisen. Detta synsätt är naturligtvis grundat på det faktum att våld för att upprätta ordning och säkerhet är statens starkaste maktmedel mot medborgarna och de som vistas i riket och att det är kärnan i statens roll – nattvaktarstaten. Skulle Polisen vid en viss tidpunkt, eller för vissa situationer, sakna resurser eller kompetens för att utöva våld för att upprätthålla ordning, trygghet och säkerhet skall detta enligt Säkerhetspolisens uppfattning lösas genom att Polisen ges möjlighet att själv kompensera för sådana brister.

Mot denna bakgrund måste också betonas att Polisen under ett antal år byggt upp sin kompetens att hantera särskilt allvarliga angrepp på samhället, t.ex. terroristattacker. Genom en nära samverkan mellan försvaret och Polisen har under det senaste året utvecklats helt nya arbetsformer för att utbyta och analysera underrättelseinformation om terroraktiviteter. Exempelvis görs numera gemensamma hotbilda-bedomningar fortlöpande under det samverkansråd för terrorbekämpning som finns vid Säkerhetspolisen.

2005-10-31

En närmare analys av de terrorhot som funnit under de senaste decennierna, dagens hotbildssituation, liksom vad som kan förväntas gälla under ett antal år framöver leder inte heller till den givna slutsatsen att det skulle krävas en militär insats, låt vara under Polisens ledning, för att förhindra eller bekämpa ett terrorattentat. Det som präglar kända terrorattentat är således att de genomförs momentant eller med relativt liten insats där syftet är att åstadkomma stor skada och därmed på olika sätt påverka främst opinionsbildning och stämningläget i landet. Exempel på detta är terrorattentaten i London och Madrid samt på Bali.

Den grundläggande principen i en rättsstat – att det skall vara Polisen och utbildade poliser som har till uppgift att använda våld för att bekämpa brott och därmed garantera medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter och därigenom också utgöra skydd mot olaglig eller olämplig våldsutövning – talar med styrka för att inte överlämna eller skapa möjlighet att överlämna denna våldsutövning till något annat samhällsorgan.

Sådana övergripande principiella överväganden och utgångspunkter leder till den näraliggande slutsatsen att samhällets kapacitet att med våld förhindra och bekämpa terrorattentat även fortsättningsvis skall vara en uppgift för Polisen. Satsningar för att ytterligare förstärka samhällets kapacitet på detta område skall, om så behövs, ske direkt på Polisen. Detta skapar garantier för att våldsanvändning även vid allvarliga samhällshot sker med den kompetens, kraft och säkerhet som måste gälla vid all våldsanvändning under lagarna i en rättsstat.

Med ledning av de scenario som har presenterats i utredningen kan man naturligtvis komma fram till att det finns situationer som Polisen inte ens i framtiden kan hantera på ett säkert sätt. Polisen har exempelvis inte nödvändig kapacitet i luftrummet. Enligt gällande konstitutionell rätt torde sådana situationer kunna lösas genom att regeringen tillämpar s.k. konstitutionell nödvärnsrätt. En sådan rätt skulle t.ex. kunna gälla möjligheterna att skjuta ner ett civilt trafikflygplan för att förhindra en terrorattack. Säkerhetspolisens uppfattning i denna del är att det skulle vara en styrka att reglera denna nödvärnsrätt genom lagstiftning. En sådan lagstiftning skulle uttryckligen ge regeringen mandat att för vissa synnerligen allvarliga fall, där Polisen saknar kapacitet, besluta om en militär insats under polisiär ledning. En förebild för ett sådant regeringsbeslut har tidigare funnits i fråga om den nationella insatsstyrkan.

Ett sådant mandat för regeringen skulle tydligt markera att det även i framtiden skall vara en uppgift enbart för Polisen att använda våld för att bekämpa brott och att en användning av resurser inom försvaret för detta ändamål ligger inom ramen för en nationell nödsituation. Därmed markeras att det inte skall vara en uppgift för försvaret att organisera eller öva för sådana extraordinära händelser utan enbart att försvarets kapacitet kan komma att utnyttjas för sådana fall, vilket också får antas ha varit syftet bakom utredningsuppdraget.

2005-10-31

Säkerhetspolisen skulle alltså med en sådan lösning tillstyrka en lagstiftning om rätt för regeringen att för extraordinära fall besluta om att militären får biträda Polisen under Polisens ledning.

Närmare om det remitterade förslaget

Vad gäller stöd av mer ordinärt slag kan Säkerhetspolisen konstatera att 3 § polislagen (1984:387) redan innehåller vissa bestämmelser om samverkan med andra myndigheter och organisationer. Den allmänna principen att myndigheter skall hjälpa varandra kommer också till uttryck i 6 § förvaltningslagen (1986:223).

Enligt förslaget kan Polisen begära stöd bl.a. i form av underrättelser och annan information. Säkerhetspolisen vill emellertid peka på att det inom underrättelseområdet redan pågår en omfattande och väl fungerande samverkan mellan berörda myndigheter. Säkerhetspolisen är därför redan av detta skäl tveksam till att underrättelser och annan information bör omfattas av förslaget. Härtill kommer att försvarsunderrättelsemyndigheternas möjligheter att inhämta underrättelser om brott även behandlas i promemorian En anpassad försvarsunderrättelseverksamhet (Ds 2005:30). Säkerhetspolisen menar att båda förslagen bör beredas i ett sammanhang och med utgångspunkt i den omfattande underrättelseverksamhet som brottsbekämpande myndigheter redan bedriver. När det gäller frågan vilken underrättelseinhämtning som försvarsunderrättelsemyndigheterna bör bedriva med avseende på brott hänvisar Säkerhetspolisen till sitt remissvar rörande promemorian En anpassad försvarsunderrättelseverksamhet som kommer att lämnas inom kort.

I 7 § den föreslagna förordningen anges att de myndigheter som lämnar stöd till Polisen skall ta ut avgifter för sin medverkan, om än ej så att full kostnadstäckning erhålls. Säkerhetspolisen har emellertid svårt att dela detta synsätt. Som utredningen har konstaterat är det ganska självklart att många av samhällets resurser måste kunna tas i anspråk om stora samhällsvärden står på spel till följd av ett terrorangrepp (s. 90). Att offentligt finansierade myndigheter då skulle börja fakturera varandra efter arbetet med att avvärja en terrorattack framstår som mycket märkligt. Det stora samhällsintresset gör enligt Säkerhetspolisens mening istället att varje myndighet i första hand bör bära sina egna kostnader. Om det uppstår avsevärda kostnader för en myndighet borde frågan vara om myndigheten skall kompenseras genom ytterligare anslag.

SÄKERHETSPOLISEN

Klas Bergenstrand
Säkerhetspolischef

Lars-Åke Johansson